

ПРИМЉЕНО: 27 .01. 2020

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
18	06-140/20		J. J. J.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

НАРОДНА СКУПШТИНА

Одбору за здравље и породицу

11000 Београд, Трг Николе Пашића 13

Предмет: ПРЕДЛОГ ЗА ЈАВНО СЛУШАЊЕ У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРОМОВИСАЊЕ РАДА И РЕОСНИВАЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ ЗАДРУГА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

„ДРУГА ИНИЦИЈАТИВА - НАША ОБАВЕЗА И НАСЛЕЂЕ - ЈЕДАН ВЕК
ОД ОСНИВАЊА ПРВИХ ЗДРАВСТВЕНИХ ЗАДРУГА НАКОН ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА“

1. О ИНИЦИЈАТИВИ – ЦИЉЕВИ И ЗНАЧАЈ

Иницијатива др Милорада Стаменовића за промовисање рада и успостављања здравствених задруга у Републици Србији указује на предлог за одржавањем Јавног слушања у Скупштини Републике Србије а поводом значаја модерног облика удруживања у здравствене задруге у складу са глобалним трендовима. Један од циљева јесте да се укаже на законско–правни оквир којим се регулише рад задруга али и здравствених институција, а у циљу омогућавања формирања и рада различитих пословних модела модерних здравствених задруга (постојећег Закона о задругама (Сл. гласник РС, 112/2015), Закона о здравственој заштити (Сл. гласник РС, бр. 25/2019), Закона о здравственом осигурању (Сл. гласник, бр 25/2019), Правилник о ближим одредбама за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене сужбе (Сл. гласник РС 16/2018) и других комплементарних закона и уредби). Ова иницијатива има и за циљ да укаже на препоруке Влади Републике Србије на значај развоја овог облика удруживања чиме би се размотрили облици јавно-задружног партнерства и подршка Владе у оснивању здравствено задружног покрета у Републици Србији који има за примарни циљ омогућавање квалитетније и доступније здравствене заштите на републичком нивоу. Такође, овом иницијативом се указује на пожељне промене у здравственом систему Републике Србије који се, као и бројни други системи суочава са одређеним проблемима одрживости и даљег развоја.

2. ГЛОБАЛНИ ТРЕНДОВИ И ПОВОД ЗА ИНИЦИЈАТИВУ

Задруге представљају инспирацију новој генерацији младих која се налази у врло неповољном економском и друштвеном положају. До тога је довела и глобална финансијска криза 2007/2008. Млади су широм света присиљени да промене своје економско размишљање да би опстали на модерном тржишту које показује одређене неправедности. И поред доминантности модела предузећа у власништву инвеститора на економским факултетима и школама се задругарство не обрађује довољно. Међутим, и поред тога, присутно је повећање интересовања како међу владама држава тако и у оквирима рада међународних организација попут Уједињених Нација (UN), Међународне организације рада (ILO), УН Организације за храну и пољопривреду (FAO) о потенцијалу и значају задруга за побољшање животних услова и решавање кризе неједнакости. Резолуција 56/114 Главне скупштине УН о задругама и друштвеном развоју, УН нацрт

смерница за стварање подстицајне средине за развој задруга и ИЛО Препорука 193 о подстицању задругарства указују на нове тенденције и разјашњавају значај и улогу задругарства у модерном друштву.

Здравствене задруге су оцењене као вишеструко значајне и од стране Међународне организације здравствених задруга која је пружила подршку овој иницијативи. Наиме у извештајима ове организације се наводи да услед трансформација здравствених система на глобалном нивоу, здравствене задруге имају све већи значај, а посебно у циљу решавања следећих проблема: прогресивно смањење (релативно селективне природе) у приступу здравственој заштити, посебно на релацији урбано - рурално; смањење употребе одређених услуга услед повећања цена; већи притисак на здравствене раднике да повећају своју продуктивност; растући јаз између потребе за персонализованим решењима у поређењу са стандардним који захтевају иновативна решења у здравственом систему; креатори здравствене политике су онемогућени да предложе јасна и дугорочна решења; расте приватни сектор у здравству и стимулише се развој профитно оријентисаних ентитета док задруге у великом броју случајева остају неукључене у развојне политике и др.

У случају Републике Србије, значајно је осврнути се на проблеме организације превентивних активности, здравственог просвећивања, услуга које нису обухваћене здравственим осигурањем или су скупе у приватној пракси, руралним здравственим развојем, смањењем емиграције здравственог кадра, профилисање и усложњавање здравствених услуга, развој медицинских истраживања и других сектора којима би задружни покрет могао допринети.

Међународна организација здравствених задруга дефинише и три основне карактеристике о потцењеном погледу на здравствене задруге: да су профитно оријентисане организације успешније од јавних и задружних; комплексност здравствено задружних организација; недостатак адекватних података о раду здравствених задруга у смислу пружања здравствене заштите и реаговања на здравствене потребе становништва. Један од основних предуслова оснивања и развоја овог облика удруживања јесте разумевање принципа пословања и организације. Анализом развоја здравствених задруга у 15 земаља (Аргентина, Бразил, Белгија, Аустралија, Канада, Колумбија, Француска, Италија, Јапан, Малесија, Сингапур, Шпанија, Шведска, Велика Британија и САД) утврђено је да су здравствене задруге у развоју и да постоји све већи број задруга који запошљава све више радника као и да се њихове функције усложњавају (заштита од ризика, превенција, пружање здравствене заштите на различитим нивоима, дистрибуција и развој лекова, клинике и др). Према извештају Међународне организације здравствених задруга укупни број здравствених задруга и коопераната је порасту: тренутно у Аустралији има 175 з. задруга које запошљавају 15,653 радника; у Белгији има 785 з. задруга које запошљавају 19.702 радника; у Бразилу – 1933 з. задруга које запошљавају 96.023 радника; у Канади – 130 з. задруга са 1.132 радника; у Колумбији 152 з. задруге са 17.383 радника, Француска – 1832 з. задруга са 17,383 радника; Италија – 6,756 з. задруге са 233,397 радника; Јапан – 145 з. задруга са 91,969 запослених; Сингапур – 4 са 2,271 радника; Шпанија – 507 з. задруга са 52.006 радника; Шведска – 298 з. задруга са 19.367 радника.

3. БОГАТО ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ ЗДРАВСТВЕНО ЗАДРУЖНОГ ПОКРЕТА У СРБИЈИ (1. век од омасовљавања здравствених задруга - од 1921. године)

Међународне организације које се баве проблематиком задругарства такође сугеришу и да је у даљем развоју и иницијативи за оснивање и развој здравствених задруга добро користити информације из претходног (историјског) наслеђа које у појединим државама могу бити врло богате.

Република Србија има изузетно богату историју здравственог задругарства, а посебно је значајан период од 1921-1941. године када је здравствено задружни покрет показивао изузетне успехе и значај који се огледао

како у превентивном тако и куративном деловању, повећању једнакости у приступу здравственој заштити, побољшању социо-економских услова, здравственом просвећивању, институционалном повезивању медицине са пољопривредом у циљу бољег квалитета живота задругара и др. Историјски успеси које су препознали и други народи и преносили модел здравственог задругарства какав је постојао код нас указују такође на успехе које су тадашња држава, струка и задругари остварили (важно је поменути да међу државама које су преносиле одређене концепте здравственог задружног модела су били и Јапан, САД, Француска, Пољска, Бугарска, Румунија, Индија и др.). Здравствено задругарство је укинато 1949. године када је интегрисано у здравствени систем тадашње Југославије. Краљ Александар Први Карађорђевић је био декларисан као први здравствени задругар и током свог живота је снажно подржавао здравствено задружно удруживање. Бројни наши великани медицинских наука (а међу њима и др Гаврило Којић, као и професори Милан Јовановић Батут и хрватски стручњак проф. Андрија Штампар) су утицали на иницирање и развој овог облика удруживања у тадашњој држави имајући у виду тешко послератно наслеђе и значај оваквог покрета. Данас, један век касније од иницијатива ових наших великана које су резултовале у оснивању већег броја здравствених задруга почев од 1921. године (постојале су и пре балканских ратова з. задруге, али у малом броју, док је омасовљавање у смислу оснивања већег броја на нивоу државе почело од 1921. године) , покреће се нова иницијатива за оснивање здравствених задруга, али у модерном контексту и предлажу се модерни облици удруживања.

4. ЗНАЧАЈ ЈАВНОГ СЛУШАЊА У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Како задруге од почетка свог деловања имају сарадњу са законодавцима у циљу успостављања регулаторног оквира који препознаје разлике у пословању задруга, логичан је след догађаја да се након дуготрајне паузе у деловању овог облика удруживања (од 1949. године), оваква иницијатива покреће управо на Јавном слушању у Народној Скупштини Републике Србије. Законом о задругама из 2015. године, здравствене задруге се помињу, али се поставља питање о томе да ли важећи Закон омогућава све потребне активности здравственог задружног модела? Осим тога, важне су препоруке у вези са низом комплементарних закона и уредби а које се тичу успостављања и рада здравствених задруга. Такође, треба назначити да су здравствене задруге након Првог светског рата биле осниване по основу Закона о земљорадничким задругама а тек је 1930-их година донесен Закон о здравственим задругама који је садржао све потребне специфичности за даљи развој овог облика удруживања. У овом случају се треба позвати и на МОР / ILO (Међународна организација рада / International Labour Organisation) Препоруку број 193 – која говори о томе да задруге „треба третирати у складу с националним законима и правном праксом и под условима који нису неповољнији од оних који се односе на друге облике предузећа и друштвених организација“. Такође оно на шта треба скренути пажњу законодавцима јесте спречавање услова који би директно нарушавали аутономију и независност задруга. Иако је понекад заштита државе значајна, а посебно у случајевима када се врши трансфер имовине у јавном власништву у нове моделе задруга, или када се врше именовања владиних дужносника у надзорне одборе не сме да наруши права и одговорности чланова!

Већ наведена МОР Препорука 193 дефинише околности и за овај случај: „Владе треба да уведу мере подршке, где је то потребно, за активности задруга које постижу специфичне резултате друштвене и јавне политике, као што је подстицај запошљавања или развој активности од користи социјално запостављеним групама или регионима. Такве мере могу укључивати, између осталих и пореске олакшице, зајмове, дотације, приступ програмима јавних радова и посебне одредбе о набавци.“ Оно што је важно јесте да се владина подршка задругама не сме изједначити с владином контролом задруга. Ове смернице је потребно

узети у обзир приликом формирања или ревизије националне политике о задругарству. Ту се експлицитно наводи следеће:

- Држава не би требала подржавати задруге само зато јер су задруге већ због тога шта и како раде
- Задруге не смеју бити инструмент државе и морају деловати аутономно

Држава треба да обезбеди задругама независност од државе, док није препоручљиво да то буду инструменти државне политике, програма техничке подршке, канали за дистрибуцију субвенционисаних зајмова и дефицитарне робе, форуме за политичку индоктринацију, начине за формализацију неформалне економије – јер задруге заиста доприносе друштву онда када послују у складу са својим начелима!

У историји су честе ситуације у којима држава види развој задруга као кључан алат своје политике (на пример у дистрибуцији услуга у појединим економским секторима, у смањењу незапослености или сиромаштва..). Значајан број држава је укључивао задруге и у своје стратегије у борби против сиромаштва због доказане способности да економски мобилишу оне који немају имовину! То је као резултат довело до повећања донација и додатна финансирања кроз међународне пројекте!

У савременом контексту, задругарство је донекле почело да преузима и функције у дистрибуцији услуга које је раније имао јавни сектор (посебно у државама северне Европе). Задруге нису чаробно решење за све оне проблеме где јавни сектор нема одговор али је чињеница да имају могућност да нађу додатни људски и финансијски капитал који даље утиче на поврат улагања и оснивање нових задруга. При томе, ове активности задруга су мотивисане друштвеним исходима, а не простом економском користи чланова. Италија је такође држава која јако добро користи капацитете задруга па и здравствених.

Тиме што се формирају представничке платформе на нивоу индустрије или сектора, задружни покрет има могућност да оснива стратешка партнерства с државом у циљу рада на законима и регулативама који ће бити корисни за задруге са начелом поштовања аутономије и независности задруга. Бележењем успеха и потреба за одређеним законодавним структурама позив на промену законодавних подручја ће добити кредибилитет и садржај. Тако се отвара и могућност за даљу сарадњу са незадружним секторима на пример са синдикатима, непрофитним предузећима, добротворним организацијама и др. Задругарство такође има значајан утицај на привредни развој те у борби против сиромаштва и неједнакости. Потрошачке су се задруге у Еуроци, Јапану и Северној Америци током 1980-их почеле борити и против уништавања животне средине тако што су развијале еколошке производе и промовисале зелену потрошњу. Пољопривредне су задруге такође почеле производити еколошку храну да би задовољиле растућу потражњу и заштитиле здравље пољопривредника од штетног деловања пестицида, док су рибарске задруге почеле упозоравати на загађење вода узроковано индустријским отпадом и канализацијом. Задруге су такође почеле утицати и на регулацију заштите животне средине као и у охрабривању потрошача да промене свој животни стил. Такође, задруге се везују за локалне заједнице, задовољавају своје потребе и на локалном нивоу што се огледа у куповини квалитетне хране по приступачним ценама, трговањем локалним производима, стварање радних места у локалној заједници и др. Стога су и у том смислу задруге врло корисне. Осим тога, задруге утичу на преуређење друштва што је у складу са основним начелима задругарства. Формирање глобалне задружне заједнице благостања потиче још од формирања прве модерне потрошачке задруге у Рожделу у Енглеској о коме су писали и Чарлс Гиде, Алфонс и Доримен Дежардин и др. Задруге су кроз историју показале да могу мењати друштво!

Важно је истаћи корективну тржишну улогу задруга у складу са економском теоријом где задруге представљају флексибилне ентитете који се могу бавити оним активностима у којима се показало да јавни или приватни сектор немају довољне могућности, капацитете или су услуге скупе. Задруге могу бити

просте и сложене. Просте задруге су састављене од најмање 5 чланова који су основали задругу уз помоћ новчаних и неновчаних средстава. Та средства не морају да буду иста за све осниваче задруге. У оквиру задружних правила приликом оснивања се дефинише и износ основног капитала задруге у време оснивања, као и начин и услови за његово повећање и смањење; минималној вредности новчаног улога, односно чланарине оснивача и задругара који приступају задрузи после оснивања, затим начину и времену њихове уплате односно начину утврђивања вредности и начину и времену уношења неновчаних улога тих задругара. Према важећем Закону о задругама, Здравствене задруге пружају помоћ задругарима и члановима њихових породица кроз помоћ за добровољно здравствено осигурање, набавку лекова, финансирање трошкова лечења и друге видове помоћи али се Задруге могу оснивати и за обављање других делатности које нису забрањене законом. Задруга се не може организовати као привредно друштво у смислу закона којим се уређују привредна друштва или као други облик организовања, нити се може припојити или спојити са привредним друштвом или другим правним лицем које није задруга, нити променити облик у привредно друштво или друго правно лице. Задруга може бити оснивач, односно члан другог правног лица, у складу са законом и задружним правилима.

Када се иницирају задруге након паузе у одређеној држави у одређеној области, често држава субвенционира њихов развој. Постоје и модели пројектног и другог финансирања у којима ресорно Министарство таргетира управо оне секторе у којима постоји потреба за допунским ресурсима. Тиме се смањују и трошкови пружања здравствене заштите за грађане. Модерни здравствено задружни модели подразумевају јавно-задружно партнерство услед доказаних предности здравствених задруга у односу на приватне организације. Такође, здравствени радници су у великом броју и оснивачи задруга. У будућности би било сврсисходно обезбедити и пореске олакшице за пословање задруга.

Здравствено задружни модели су као и други типови задруга склони саморегулацији, а проблеми код нерегулисаних тржишта имају штетне и значајне последице које смо могли да увидимо код глобалне финансијске кризе из 2007-2008. године када су финансијски инструменти били осигурани „токсичном имовином“ и довели до краха светских тржишта. Као супротност таквом облику пословања, задруге које су подложне саморегулацији, послују изразито транспарентно и одговорно а да би саморегулација била успешна потребно је да укључује поштење, бригу за друге и друштвену одговорност. Дакле, задруге треба да укључују високу етичку компоненту у свој рад. Стога је такође важно законом спречити формирање лажних задруга! Да би се разумео значај и начин рада задруга од велике је важности у академско и струковно образовање уврстити адекватне програме који би обучавали нове стручњаке за задругарство. Развој и будућност развоја задруга треба у континуитету подстицати и кроз научна истраживања која су обавеза надлежних савеза али и научно истраживачких институција са којима задруге треба да имају висок степен сарадње. Такође, међународна подршка треба да постоји а у циљу даљег развоја здравствено задружног покрета.

5. ПОДРШКА ИНИЦИЈАТИВИ

Иницијативу су подржали и/или показали интересовање за отварањем опсежније јавне дискусије а посебно за одржавањем Јавног слушања - институције (које заједнички у укупном броју у свом чланству имају преко 10.000 запослених здравствених радника, научних радника и професионалаца у здравству) и истакнути појединци.

Очекујући прихватања иницијативе за Јавно слушање, планирано је да се скуп у Народној скупштини обрати следећи представници организација и истакнути појединци са одговарајућим оквирним темама (или би проследили допис о стручном ставу поводом питања од значаја):

1. Др sci. med. Дарко Лакетић, председник Одбора за здравље и породицу Народне скупштине Републике Србије – Поздравни говор и тема по избору
2. Јосе Перез, Генерални секретар Међународне организације здравствених задруга / *Jose Pérez Arias, General Secretary, International Health Co-operative Organization (IHCO)* – „Развој здравственог задружног покрета у свету и препоруке базиране на искуствима“
3. Проф. др Миладин Шеварлић, народни посланик и председник Задружног покрета – „Предности задругарства и значај иницијативе за организовање здравствених задруга“
4. Др Милорад Стаменовић, здравствени економиста, Université Côte d'Azur – „Историјски и модерни концепти здравствених задруга“
5. Проф. др Петар Булат, Медицински Факултет у Београду, члан Одбора за село САНУ – „Медицина рада у Србији“
6. Бранислав Гулан, Члан националног тима за спас села – “Развој пројекта 500 задруга у 500 села”
7. Никола Михајловић, Задружни Савез Србије – “Улога задружног савеза у модерном задругарству”
8. Бранко Маричић, Члан Задружног покрета и националног тима за спас села – „Задругарство Србије у времену транзиције, могућности доприноса развоју“
9. Прим. др Вида Паризановић, некадашњи секретар савезне Комисије за заштиту здравља мајке и детета – „Предности здравственог задругарства“
10. Проф. др Мирослав Милојевић, Институт за економику и финансије (PCM) – „Унапређење регулативе и методологије задружне ревизије“
11. Проф. др Сретен Ђузовић, Економски факултет Универзитет у Нишу – „Однос лекар-пацијент и савремени економски аспекти у здравственом сектору“
12. Др Раде Панић, Синдикат лекара и фармацеута Србије – „Улога синдиката и медицинских радника и сарадња са задругама“
13. Слободан Сивчев, магистар задругарства – „Здравствене задруге у свету“
14. Проф. др Здравко Шолак, здравствени економиста – „Значајна питања за оснивање здравствених задруга и њихов економски положај“
15. Проф. др Радица Шиповац – „Правни аспекти здравственог задругарства“

Позив и интересовање да присуствују скупу су изразили и:

- Академик Драган Мицић, редовни члан Одељења медицинских наука САНУ
- Академик Часлав Оцић, редовни члан Одељења друштвених наука САНУ
- др Ивана Родић, Министарство здравља Републике Србије
- Комора здравствених установа Србије
- др Драгана Милутиновић, председница Скупштине Асоцијације приватних здравствених установа и приватних пракси Србије
- мр пх. Дејана Ранковић, чланица Извршног одбора Асоцијације
- Проф. др Христо Анђелски, професор медицине у пензији
- Проф. др Драгољуб Тодић, Институт за међународну политику и привреду

Подршку иницијативи у смислу значаја теме и значаја отварања шире јавне дискусије на тему земљорадничких задруга су изразили:

- Међународна организација здравствених задруга
- Асоцијација медицинских сестара и техничара
- Асоцијација приватних здравствених установа и приватних пракси Србије
- Синдикат лекара и фармацеута Србије

- Институт за европске студије
- Удружење „Сви за науку“

О иницијативи су информисани:

- Удружење „Клиник“
- Удружење за медицинско право
- Удружење за право осигурања
- Српска академија наука и уметности
- Задружни покрет у Београду
- Медицински факултет у Београду
- Медицинско свеучилиште Загреб, Школа народног здравља Андрија Штампар
- Српско лекарско друштво
- Стоматолошка комора Србије
- Комора здравствених установа
- Економски факултет у Нишу
- Економски факултет у Београду
- Научно друштво економиста Србије
- Научно друштво економиста Београда
- Институт за друштвене науке
- Фондација Карађорђевић
- Нови синдикат у здравству
- Институт за националну и интернационалну безбедност
- средства јавног информисања

Напомена: Интервју др Милорада Стаменовића – „Иницијатива за реоснивање здравствених задруга“ у ТВ емисији „Поводом“, РТВ, 23.01.2020. можете погледати на линку http://media.rtv.rs/sr_ci/povodom/53372

Подносиоци иницијативе

Проф. др Миладин М. Шеварлић, народни посланик и
председник Задружног покрета

Др Милорад Стаменовић, здравствени економиста,
Université Côte d'Azur

